

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. kerület, fürdő-utca 4. sz.,

a hova minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 8 frt

Félévre 4 >

Negyedévre 2 >

Egyes szám ára 16 kr.

A z Egyenlőség megjelenik minden vasárnap.

A gentry.

Egy eszme merül föl, egy tárgyra alkalmazott szó röppen el, legyen az bár helyhez kötve, legyen az bár speciális érdekű, ha a szó tetszetős, az eszme csiklandós, akkor az igen hamar elterjed, alkalmazzák szélében-hosszában, helyesen és nem helyesen. Ilyen fogalom eszme és szó az agrárkérdés. Fölmerült Irlandban, alkalmazzák Magyarországon. Hogy mit tesz e fogalom agrárkérdés, az helylyel-közzel igen különböző. Mit tesz Irlandban, az köztudomású tény és e helyütt megvilágításra nem szorul, hanem hogy mit tesz nálunk azt kell bővebben kifejtenem. Nálunk e fogalom agrárkérdés igen gyanús antisemita kifejezés és annyit tesz, mint a magyar földművelést és földbirtokost érő mindennemű baj kútforrásának egyedül a zsidót tekinteni. De legtöbbször az agrárkérdés üres szó beszéd, a mely nagy phrasissokban nyilvánul, de hogy mit érnek el vele, azt az eredmény igen szépen kimutatja t. i. semmit.

A zsidóság és agrárkérdés összehatása nálunk újszülött csecsemő, alig néhány éve indult meg amaz eszmeáramlat, mely végeredményében valami gátat szeretne vetni a magyar földbirtokos osztály állítólagos pusztulásának. Magyar szokás szerint a bajokat mindig másutt keresték, a míg hitők szerint meg is találták a zsidókban. Most azután kalandosabbnál kalandosabb terveket gondoltak ki a zsidóság e téren tovább tejedésének meggátolására. Az agrárkérdés pedig nálunk absolute nem függ össze a zsidóság tejedésével, a zsidóságnak semmi része nincs az ugynevezett gentry tönkrejutásában. Láthatjuk az Angliában oly nagyszámú gentry vagyis közép földbirtokos osztály, mely a XVII-ik században még nagy szerepet vitt, az 1688-iki forradalom után teljesen elpusztult. A XVII-ik század első felében minden oda irányult és összejátszott, hogy ez osztály megsemmisüljön. Tehetett-e volna a kormány ez osztály érdekében valamit? Tehetett volna mindent, áldozhatott volna mindent, az eredmény ugyanaz maradt volna. Az évek hosszú sora óriás változást idézett elő a gazdasági viszonyokban, a gentry nagy része városokba költözött s a változott viszonyoknak megfelelő más foglalkozáshoz nyúlt. A gentry mint ilyen nagyban elenyészett, de elenyészése csak átmenet volt, tagjaiból alakult meg a feltalált gőz s egyéb gépek segélyével az angol iparos és gyáros osztály, melynek ugy társadalmi, mint politikai befolyása semmivel sem kevesebb a modern viszonyok közt, mint a XVII-ik századbeli gentryé.

Csak röviden hivatkozhatom arra, hogy a francia forradalom mily nagy változást okozott a földbirtok kérdésében. Látniuk, hogy a nemesség földbirtoki kiváltságai megszűnése után a Tiers état emberei mily mohón rohanták meg a birtokokat, mily módon igyekeztek földbirtokosokká lenni.

Ez a tény ismétlődött nálunk is. Az 1848-ban végrehajtott reformok egyik leglényegesebbje ép a földbirtok fölmentése minden privilegiált nyüg alól. Igen természetes következménye ennek azután az osztályszelleim kapcsolatainak tágulása volt. Mindez olyan átalakulás, mely bizonyos ósdiakra meglehetősen fájdalmasan hat, de bekövetkezésüket megakadályozni, nem lehetett. A magyar gentry pusztulásának oka nem a zsidóság

felszabadítása a földbirtok tekintetében, hanem ott keresendő, hogy a magyar a gentry állását még mindig 48 előttre szeretné alapítani. A változott koriránylatnak nem felel meg, szeretne még mindig privilegiumainak sánczai mögé bujni; ezt nem tehetvén, önmagát pedig egyebként megvédeni nem képes, tehát pusztulnia kell. Erős meggyőződés, ha Magyarországon egyetlen zsidó nem lenne is, a gentry látszólagos pusztulása bekövetkezik, mint okozata a fönnebb kifejtett okok. Az eddig megszorított zsidó bizonyára igyekszik földbirtokhoz is jutni, de a régi földbirtokos osztály nem igyekszik mozdulni, emberi tehetségeit egyéb téren is érvényesíteni, s míg e folyamat tart, addig a gentry látszólag pusztul mindaddig, míg egy más nemzedék nem lép a helyére. A zsidók egyedüli nagy bűne az agráriusok szemében az, hogy megmerik venni a földet, hogy földbirtokosok lehessenek, hogy magyarnak tartják magukat, ez a mi agráriusaink szemében a legnagyobb szálka. Származott e hátrány Magyarországra nézve abból, hogy a zsidó magyarosodni kezd, volt e kára abban, hogy magyar neveket vettek föl, van e kára a magyar földnek s kereskedelemnek abban, hogy a zsidó tényleges s élénk részt vesz benne? Nincs; ezt felfedezni, csak a legelvakultabb antisemita képes. Felhozzák szemben a mai zsidósággal a magyar földbirtokos osztály tagadhatlan fényes múltját s devant érdemeit, gunyolják a zsidót, hogy mer magyar nevet fölvenni s magát külföldön magyarnak vallani. Nagyon helyesen figyelmeztet a mozgalom káros következményeire nagy hazánkfia irván: »Az antisemitikus agitációt, miut a XIX-ik század embere szégyellem, mint magyar restellem. mint hazafi kárhóztatom; -- kárhóztatom már csak azért is, mert a fennforgó szocialis és közgazdasági bajokra nézve a szimptomákat okoknak tünteti föl, s mintha hazánk jólétét akadályozó idegen érdekek szolgálatába állott volna, a valódi okok felismerésétől, s az orvoslást kutatásától a figyelmet eltereli«. Kossuth szavait legheylesebben ép az agrárkérdésre lehet alkalmazni. E téren ép nem akarja elismerni a »48 előtti nép« azt, hogy álláspontja lehetetlen, ép itt nem ismerik föl a valódi okokat, s az orvoslást nem ott keresik, a hol van; az orvoslás nem egyéb mint egy óriási átalakulás, egy részben lemondás az előítéletekről, más részben a »48 előtti népnek a keresetforrásokat is áttenni oda, hova azt eddig méltósága alattinak tartá, t. i. az ipar és kereskedelem terére. A régi állapotok ábrándképeknek jók, de visszaállithatatlanok; ki csak ábránd képeknek él, annak a tényleges állapotokkal szemben pusztulnia kell; ez a jelenképe Komolyan megfontolva a dolgot, nincs is semmi nyugtalanító abban, ha a zsidó földbirtokos lesz; sokkal veszélyesebb lenne ép a jelen körülmények közt, a hogy zsidóság, tekintettel az ellene irányuló mozgalmakra vagyonaát csupán ingóságokban helyezné el; sokkal hazafiatlanabb is lenne, mert az ingó tőke jellege ép a mozgékony és internationalitás, ezt rövid idő alatt bárhová viheti, ha veszélyeztetve látja, külföldre is. A földbirtok jellege a ragaszkodás és nationalitás. A földbirtokot nem lehet egy könnyen mozgosítani, ide-oda helyezése pedig lehetetlen, leköti a földbirtokost egy országhoz, annak intézményeihez és nemzet-

ségéhez; látjuk a betelepült svábok példáján, így van a zsidókkal is; a zsidók exclusiv állása nem saját akaratuk kifolyománya, hanem a körülményeké. Ha a zsidó földbirtokos lesz, lemond exclusiv állásáról; a földbirtok őt és az utána jövő generációt már szorosabban kapcsolja a hazához; csak természetes következménye ennek az, hogy megváltoztatja az annak idején rá parancsolt német nevet, külsőleg is igyekszik megfelelni a magyar nemzetiségnek. Észszerű következménye lenne az áramlatnak még az is, hogy az egybeolvadásnak ne vettetének még más gátak is, mert míg a ma főnnálló mesterséges gátok léteznek, addig a teljes egybeolvadás lehetetlen. Az agrár kérdés és az antisemitismus, bár alapja s létjoga nálunk egyiknek sincs, karöltve haladnak s gátolják meg az egyetértést, mire a mai magyar generációnak valóban nagy szüksége van.

Dr. Horváth Iván.

Dr. Taube.

Nem ismerjük, soha hírét nem hallottuk, azt sem tudjuk mi fán termett, honnan jött, hol van, miből él, micsoda vallása van, antisemita-e vagy nem, és mégis azt állítják, hogy azért, amit ez a bizonyos dr. Taube elkövetett — mi — magyar zsidók felelősök vagyunk.

Ezt áliítja a Függetlenség című szennylap.

Nézzük most már ki a az a bizonyos dr. Taube és mi tette őt oly érdekessé, hogy kénytelenek vagyunk vele foglalkozni.

Az a bizonyos dr. Taube egy közönséges skribler, a ki tudori címét a bécsi pinczereknek köszönheti, kik tudvalevőleg minden faczér borbélylegényt, aki kopott cilindert visel és kapuczinert ebédel ganymedi előzékenységből „doktornak” czimeznek.

Ilyen tudor az a bizonyos dr. Taube, a kiről az ének szól.

Mi a vallása?

Fontos kérdés. A mint a rendőri jelentésből kitűnik nem zsidó.

Azon halandókhoz tartozik, kik azt hiszik, hogy a műveltség első követelménye az istentagadás és mivelhogy a nagy tudóst, a filozofust játszani szeretnék, a szegény istent úgy össze-vissza tagadják, hogy egy hajszál sem marad belőle.

És ez még nem is a legnagyobb bűnük. Sokkal veszedelmesebb világfájdalmuk, mely az istentagadással rendesen karöltve szokott járni.

Mert a mig filozófiai istenkáromlásait szűkebb körben, a sörkancsó mellett külvárosi nyárspolgárság előtt viszik véghez, addig a világfájdalom által kicsikart ordítmányait papírra vetik és cikkek gyanánt kinalgatják zugszerkesztőségekben, a hol szivesen ki is nyomtatják.

Zuglapoknál a revolver beszél a cikkek csak töltelek.

És ha egy-két ilyen zuglapban nevüket a cikkek alatt látják, elfelejtik földi nyomoruságukat és büszkén, fenn hordott orral mennek a népkonyhába dinirozni, mert ők — zsurnalisták.

E szerencsétlenekből fejlődik azután ama hirlapírói proletárság, mely undokabb, veszedelmesebb és hitványabb minden más osztály proletárságánál.

Az a bizonyos dr. Taube az ujságírók eme kategóriájához tartozik.

Nem a közönségre, hanem a szerkesztőkre szegzi revolverét.

Rablógyilkosságok, nagy lopások, szenzacios sikasztások, furfangos csalások, öngyilkosságok, kisebb és nagyobb utcai botrányok sat. mindennapi kereset forrásai.

Ő az ismeretes „egy másik tudósító,” ki a szerkesztőség rendes reporterének tárgyilagos tudósítását hazugságokkal körülszegélyezi, hogy ne mondjuk érdekesebbé teszi. Az ugynevezett tisztességes lapok nevelik nagygyá e hienafajt, mert a közönség úgy kívánja; igenis az a kíváncsi közönség, mely azt a tudósítást szereti olvasni, a mely legjobban van „felspélve.”

Az a bizonyos dr. Taube a közönség rosz izlésé-

TÁRGZA.

Egyenjogusítás nálunk és máshol.

XXIV.

Be vég ez tük nagy körutunkat Európán a k mind azon művelt államán keresztül, melyek ránk zsidókra és hitsorsosaink egyenjogusítására nézve első sorban birnak érdekekkel. Bejártuk Ausztriából kiindulva egymásután Németországot, Hollandiát, Belgiumot, majd leereszkedtünk Olaszországba, s onnét ismét északra vevén utunkat, betértünk Nagy-Britanniába.

Ezzel a hosszú, s époly érdekes, mint nem tagadom, az adatok összeállítására, a források felkutatására nézve, rám nézve nagyon fáradságos uttal bízást lehetném tollamat, s mondhatnám a mi Európa legfontosabb államait e cikkek tekintetéből illeti, az meg volt már irva, s így legfőleg még csak Északamerika és talán Ausztrália lenne bővebben tárgyalandó. Szándékomban is volt eleintén ezt tenni, s Európát elhagyva, cikkeimet ama két tengerentúli világ-részszel befejezni, mely az egyenjogusítás, valamint az általános jogegyenlőség szempontjából oly nagyszerű példákat tár elénk. Szándékomban volt ezt annál inkább tenni, mert először a többi európai cikkekben még nem tárgyalt országok a nagy, régi műveltséggel birnak, s ezekben hitrokonaink száma oly csekély, hogy számba alig jöhetnek, (így Svédország, Dánia, Svájc stb.), vagy hitrokonaink e régibb culturával dicsekedő államokban ugyszólván egyáltalában nincsenek, (például Spanyolország), vagy az illető államok sok hitrokont számítanak ugyan aránylag, de civilizációjuk még kezdetleges és állapotaik még félig ázsiaiak. Ilyen államok például Oroszország, Románia stb. Ezek természetesen nem jönnek s nem jö-

hetek soha sem számításba, hol az emberi szellem, a humanismus, a szabadság vívmányairól, s így a zsidók emancipációjáról is szó van. Azonban volt még e hármasságon kivül még egy negyedik, a mikor eleintén már Angolország után azonnal átakartam térni Északamerikára, s legyen szabad erre az okra kissé részletesebben kitérnem.

E lapok szerkesztője oly sorok kíséretében, melyek szerény muukám érdemeit nagyon is túlbecsülték, nemrég hírül adta az »Egyenlőség« olvasóinak, hogy szándékom e cikkek majdan, ha azok el lesznek mind végezve, össze együjtve a könyv alakjában is megjelentetni. E szándékom épen meg van, s bevallom, mindjárt eleintén is megvolt, és azon hizelgő felbátorítások sőt unszolások után, melyek a könyvkiadására nézve cikkek megjelenése közben majdnem naponként érnek, e szándék még csak megszilárdult bennem. Mindazonáltal azt találtam, hogy az egyes, ezen még eddig nem tárgyalt európai országokra eső adatok közül sokkal több van a nagy érdekességű, hogysem a kép kiegészítése szempontjából e cikkek keretéből is teljesen mellőzni lehetett volna, s így habár sokkal kisebb számban és különben is csak egészen röviden, szinte kívánatosan érintve, mégis egyet mást már most elfogok mondani Svájcáról, Skandinaviáról, Törökországról, Romániáról, Görögországról és Oroszországról is. Hiszem, hogy ezen adatok közt is sok oly országnál, hol az olvasó legkevésbé várná (például Oroszországnál) lesz elég örvendetesen meglepő adat soraimban.

Kezdjük a szabadság régi földjén, mely azonban zsidó lakóira nézve bizony csak meglehetősen későn hozta ezt a szabadságot s egyenlőséget, Európának régi évszázados köztársaságán, Svájczon.

A svájcki zsidóság száma a legutóbbi (1880-iki) népszámlálás szerint is igen csekély, vagyis 2,831,787 lélek közt csak hétezer háromszázhetvenhárom, s e néhány ezer

nek és a bécsi sajtó eszeveszett konkurrencziájának egyik legkifejlettebb mákvirága.

Mindig vannak „érdekes ujságai“, miket soronkinti három vagy négy krajczárért elad.

Még Kossuth nagy nevét sem kiméli az e fajta ripök. A ki mindenre képes, az nem riad vissza attól sem, hogy pénzért Kossuth nevére levelet hamisítson.

Azt beszélik, hogy a „W. Allg. Zeitung“, mely e levelet először közölte ötven forintot fizetett érte dr. Taubének.

Akármenyt adott, az a W. Allg. Zeitung az dr. Taube dolga és semmi esetre sem érintheti a magyar zsidóságot, melynek a W. Allg. Zeitunghoz semmi köze. Hányszor blamáta már magát e lap, hányszor hazudott. Fel se vették. Most azonban egy felekezeten akarják felróni hibául a mit egy görhes skribler elkövetett; azért, hogy dr. Taube egy hoholt levéllel felültette a Wiener Allgemeine tudósait, hát a magyar zsidóságot kell ütni.

Ilyen okoskodás csak a Függetlenségkorlátokat nem ismerő hitványságától tellik.

Azt persze elfelejtette már a Függetlenség, hogy ő is egy bizonyos Claude Morelnek felült, egy Morelnek nevezett francia dr. Taubének, kitől hasábos cikkeket közölt egy magyarországi nagy pénztintézet és annak köztiszteletben álló vezérigazgatója ellen. Jutott-e eszébe valakinek a miatt a tót származásu szerkesztőket könnyelműséggel vádolni, mert Verhovay Gyula elég vigyázatlan volt Claude Morel revolverét elsütni?

Hát mi alapon vádolják a magyar zsidókat? A Wiener Allgemeine egy részvénytársaság lapja és nem a magyar zsidóságé. A lap szerkesztősége nagyobb részt nem zsidó munkatársakból áll és maga az a bizonyos dr. Taube sem zsidó. Hát hol van itt az ok és okozat köztikapocs? Mi, s' ezt büszkeséggel mondjuk, kik közelebb állunk a magyar zsidósághoz, mint bármely más lap e monarchiában, mi még annyi sulyt sem fektettünk az egész levéligyűjteményre, hogy felemlítsük. Nem említettük,

mert kivettük a levél irányából, hangjából minden beütéséből, hogy hamisítvány. A Wiener Allg. Zeitung, melynek a nagy magyarnak utánozhatlan irálya iránt nincs érzéke, felült a csalónak. Hát ez a magyar zsidóság hibája?

A magyar zsidóság nagyon jól tudja miként vélekedik Magyarország nagy fia az antisemitismusról. Élénken emlékszik ama mennydörgő kifakadásra: „Ségyen, gyalázat, hogy Magyarországon antisemitismus is van!“ Nem felejtette el, hogy Kossuth Lajos a jog-egyenlőség ésszabadság dicső előharcosa volt. A nagy szellemek nyilatkozatai örökkévalók, tényeik halhatatlanok és nem szorulnak dr. Taube megerősítésére.

Az elkövetett hamisításért dr. Taube lakolni fog. Ott van ügye a bécsi rendőrségnél. Majd megbüntetik.

De hogy miképen lehet indokolni azt a gyalázatos állítást, hogy ezért is a magyar zsidóságot kell a vádlottakpadjára hurczolni, azt csak a Függetlenség tudja, mely nem keresi az igazságot, hanem csak rágalmaz és izgat. Hiszen midőn nagy hazánk fia ismételtén megüzeni, hogy az antisemitismus nem egyéb kegyetlen otrombaságnál, mely célhoz nem vezet, akkor is bujtogat, ez ünnepélyes kijelentést is lelketlen izgatásokra használja fel akkép, hogy Kossuth levelének első részét egyszerűen hamisítja, és a magyar zsidóságot felelőssé teszi dr. Taube gázságáért, a másik részére pedig a szemérmelenség henczegő czimuszmusával azt süti ki, hogy Kossuth Lajos rosszul van informálva.

Soha bűnös kezek megközelíthetetlen szentséggel ilyen gyalázatos játékot nem üztek.

A magyar nemzet geniusának élő szobra előtt sem hajol meg a népbolondítás praenumeransokat leső üzérzelleme.

Kossuth rosszul van informálva, nem érti, ezt állítja kihívó szemtelenséggel a Függetlenség.

Hát a félistenek magaslatáig is már elnyulik a kegyeletet nem ismerő izgatás piszkafája?

Bogdányi.

helveécizai hi sorsosunknak ugyszólván fele is csak a legutóbbi évtizedekben vándorolt be a szomszéd Németországból, Franciaországból stb. Ha tehát a köztársaság, hol majdnem a legutóbbi időkig csak mintegy 5—600 emberre esett egy zsidó vallásu, (ma mintegy 100-ra körülbelül) s e szám különben is alig rugott 3—4000-re, nem igen sietett a teljes egyenjogusítással, azt nem mentem ugyan, de meg a g y a r á z h a t o m magamnak (mint más országnál is, hol szintén erre utalandok.) Oly gyérek voltak e vallás követőiaz »Eidgenossenschaft*-ban, hogy a törvényhozás nem tekintette első sorban égetőnek a kérdést, hogy ha kezdetben nem minden 100, hanem minden 20—25-dik lakosra jutott volna egy hitsorsosunk, mint a mi hazánkban, már rég azaz ott volt 4—5000 zsidó helyett már évtizedekkel ezelőtt 70—80000 lett volna, a szövetség ez aránylag igen tekintélyes számu lakosait szabad földjének nem hagyta volna 1865-ig, (mikor a svájci zsidók teljes emancipációja befejeztetett) a polgárjogok teljes élvezetének keretén kívül, mint a hogy ez a mi hazánkban történt 1867-ig. Különbén is egyes kantonokban, hol aránylag azelőtt is több zsidó lakott mint a többiekben, már sokkal régebben élvezték a teljes emancipációt. Így Genfben már 1850 előtt, ugyancsak Zürich kantonban is stb. Azt azonban már csak mindenki meg fogja engedni, hogy olyan kantonoknak, mint a következők: Tettin, mellette Unterwalden Wallis, Schwyz, Uri s a két Appenzell, mely 8 kantonnak összesen kerek számmal 400000-nyi lakosságában még mai naptól is csak n e g y v e n h a t (!) zsidó polgár lakik, s hol néhány évvel ezelőtt még egyetlenn egy sem, (Érdekes, hogy például Wallis kanton 100,184-nyi lakosa közt még ma sincs egy zsidó lélek) mégis csak sürgősebb dolgaik voltak, mint náluk egészen ismeretlen vallás követőinak egyenjogusítására. Ennyit m a m a g y a r á z a t á u l, de ismétlem, nem mon tségétil a svájci zsidók aránylag később történt emancipációjának, mert szerintem, ha egy modern állam területén csak egy zsidó

vagy más hitű lakos is van az alkotmány szabadelvű intézkedéseit, az egyenjoguságot törvényileg azonnal ő rá is kell kiterjeszteni.

Már pedig tovább is késett a teljes egyenjoguság Svájcban, mint a hogy az ember az oly derék s bevált szervezetű államtól elvárta volna, ezzel azonban meg kell adnunk az ellenkező irányban is azt, a mi azonnal sok tekintetben jóvá teszi szemünkben ama késedelem összes hibáit. Suum cuique! S ez az, hogy míg például Németországban, hol mint láttuk, már 1848-ban voltak zsidó birodalmi ministerek, zsidó hitű parlamenti alelnökök, egy egész sereg zsidó országgyűlési képviselő stb. veletartott, ha t. i. a sokkal nagyobb északi Németországot vesszük, 1861-ig, míg kinevezték (Dr. Stern személyében Göttingában) az első zsidó vallásu rendes egyetem tanárt, sőt míg egész Németország csak két évvel ezelőtt adott példát arra, (Greifswaldban) hogy zsidó rendes tanár lett egy egyetem rektora, addig Svájc, mely ebben az irányban mindig a legnagyobb szabadelvűséggel járt el, nemcsak ezt a frappáns tényt mutatja, hogy már 1836-ban (!) tehát majdnem félszázaddal ezelőtt, vagyis oly időben, hol ilyesmire egész Európában csakis még Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában lehetett eset, kinevezi az első zsidó vallásu rendes tanárt fővárosának, Bern-nek ősi egyetemére (Dr. Valentin t), hanem a mi ennél még sokkal meglepőbb a hallatlan, eddig sehol, az egész világon elő nem fordult esetet is tárja elénk, hogy egy és ugyanazon időben három egyeteme közül kettőn zsidó vallásu rektor működött.

Történt pedig ez a, mondom eddig még a legrégibb egyenjogusítás földjén Hollandiában, Északamerikában s Franciaországban sem található példa már 1863-ban. A svájci köztársaságnak tudvalevőleg akkor három teljes egyeteme volt: Zürich, Bern és Basel (a negyedik a francia tannyelvű genfi csak későbbegészült ki, ámbár szintén réges régi alma ma-

ségeikhez való viszonyaik kérdéseivel foglalkoztak, hanem a zsidó népiskola magyarosodása, nemzeti irányban való haladása és fejlesztése ügyeinek érdekében szállottak sikra erélylyel, buzgósággal és férfias higgadsággal. E körülmény amellelt bizonyít, hogy a zsidó tanítók állása is javuló félben van, mi nagyrészt Trefort miniszter atyai gondoskodásának és Gönczy Pál miniszteri tanácsos erélyének köszönhető, miért is fogadja a közoktatási miniszterium a hazai zsidó tanítók hálás köszönetét. Gönczy körülbelül a következőket felelte: „Uraim! Fogadják forró köszönetem nyilvánítását ama szíveségükért, melylyel rólam megemlékezni és csekélységemet megtisztelni kedvesek voltak. Az, hogy önök most nyugodtabban tanácskozhattak, nagyon örvendetes jelenség; mert nem is lehet nyugodtan eszmét cserélni, ha anyagi gondok zaklatják az emberi kedélyt; fölötté örülnék, ha a zsidó hitközségek jobb belátásra térnének és jobban megtisztelnék azokat a férfiakat, kik kezébe gyermekeik nevelését, tehát legdrágább kincsüket lete- szik. De, sajnos, még nem állanak e tekintetben a zsidó hit- községek ott, hol én őket látni szeretném; sajnálattal kell tapasztalnom, hogy annyi perpatvar község és tanító között a hazában élő felekezetek egyike között sem található. De le- gyenek meggyőződve, hogy a miniszterium e tekintetben meg- tett és meg fog tenni mindent, mit a tanítók érdekei és a haza java tőle igényelhet. Hanem a tanítók is legyenek eszé- lyesek, tartsák tiszteltben a községek intézményeit és a val- lás tanait; mert olyan tanító, ki saját felekezete tanait gúny tárgyává teszi, amint ez egy helyen megtörtént, pártolásra a miniszteriumban nem fog találni. Örülök, hogy a bibliafordítás kérdését felvetették. Uraim, ez nem az önök ügye, ez nem a mi ügyünk, hanem édes mindnyájunk, a nemzet ügye, mely nemzetnek önök is fiai. Biztosítsák küldőiket változatlan bá- ráti rokonérzeteimről.“ Ezután bemutatattá magának a küldött- ség egyes tagjait.

A mivel izgatnak.

Most miután kifogytak a rituális vérvádból és a nyiregy- házi törvényszék az eszlári vádlottak ártatlanságát kimondotta, más ürügyet kellett megragadni az izgatásra. Nem kellett so- káig keresniök, mert hiszen az izgatás a legkönnyebb mester- ség a világon. Nem kell sok talentum hozzá, csak egy adag lelkiismeretlenség, aztán meg az elhatározás merészen hazudni. A ki az izgatás e két tényezőjével tisztában van, az mindig szá- mithat bizonyos sikerre és bátran indulhat a piszkos czél felé.

zet egyik legünnepelebb, leghiresebb vezérférfia? Nem-e egy Jaroczyni lengyel zsidó, kinek ősei vagy talán még apja is kaftánban és fürtöcskéikkel jártak? Ki volt az előbb említett Valentin, ki maga Lazarus, a glogai születésű Munk Salamon, a »College de France« volt díszje, a Wsziaskó-i Prin- gheim Natán, a német nemzet egyik legnagyobb botá- nikusa, Oppler Edwin, a kitűnő építész, s Moerseuzi Jaffe a nagy történész, Jadaszalm Salamon, e kiváló zeneköltő, Hugo Bürger (voltaképen Lubliner) a legterméke- nyebb német szinműírók egyike s annyi más? Nem! én ugyan nagyon szeretném, ha kaftán és vukli egyszerre tel- jesen megszűnnének (s talán jön majd arra is az idő, hazánk, ama különben keresztényeit számítva is legműveletle- nebb s leghátramaradtabb részeiben) de azért, hogy megvan- nak még, azért csöppet sem itélek másképp e lengyel zsidó faj szellemi tehetségeiről, mint az egész zsidó fajról. A zsidó teljesen ugyanaz mindenütt: ritka szellemi tehetség s kitartó, vas szorgalom, a családi élet szeplőtelen tisztasága, a jótékony ságra való benső hajlam s példás józanság s takarékoság: ezek mindenütt és mindig legjellemzőbb vonásai e fajnak, s hogy a hátramaradtabb országokban a legelső vonás, a szel- lemi tehetségek kevésbé jutnak érvényre, annak egészen más az oka, mint a lengyel zsidó faj netaláni inferioritása a többi zsidók mögött. A nemzet műveltségének kérdése ez, semmi más. A műveltség egyesíti, asszimilálja, összehozza, megbe- c-sülteti egymással a különféle fajokat s vallásokat, a mű- veletlenség, vagy félműveltség külön választja őket, elidege- níti egymástól, s az asszimilációnak legeszküdtobb ellen- sége. Miért szűnt meg Poroszország lengyel-zsidó benszülött polgárainál kivétel nélkül ma már a kaftán és vukli? (még a legkisebb poseni faluban s a legegyszerűbb falusi zsidó ta- nítónál vagy mesterembnél sem látni ma már ott e bizonyára nem a mai korba való viseleti mód.) Tessék oly szellemi

Az antisemiták se jobbak se rosszabbak egyéb izgatók- nál. Ők ép úgy használják a hazugság fegyvereit mint minden más népbolondító. A mit most a zsidóságra fognak, ugyan- azt máskor meg egy másik felekezetre vagy osztályra kenték. Csak a sehlagwortok változnak náluk; a hang, a modor és a czél azonban ugyanaz marad.

Ki nem emlékeznék még azokra a támadásokra, melye- ket a Függetlenség annak idején a monarchia hadereje ellen, a katonaság ellen intézett? Vagy lehet-e elfelejteni azokat a proletár dühöl tájtékozó kifakadásokat, melyeket Verhovay vé- res szájjal a mágnások arcába vágott? Ma a katonaság, hol- nap a mágnások, aztán a papok és aztán a változatosság ked- veért az »átkos kormány« és miután mindebből kifogyott, kö- vetkeznek a zsidók. Ezt jól tudják a kormányok, a katonák, a mágnások és a papok és azért nem is igen bánják, ha a zsidók ellen is fordul a kétes existenciák csaholása.

Hogy ez országnak mely osztálya, mely felekezete ellen fordulnak majd, midőn a közönség a zsidó hecsezeket megunta, azt előre megmondani nem lehet. Most csak annyit lehet kon- statálni, hogy szörnyű megerőltetéssel dolgoznak az antisemi- tismus szításán, hogy egy szép napon valahogy meg ne szűnjék.

Nem elégedvén meg a zsidó ablakok beverésével és a zsidó felekezeti magyarok vagyoni megkárosításával, tovább mennek és keresztények ellen is lázitanak, izgatnak.

És ez nagyon természetes.

Abból, hogy Pozsonyban vagy Sopronban egy pár sze- gény zsidónak az ablakait beverték, a Budapesten székelő antisemita főczinkosoknak semmi hasznuk. Még abból a pálinkából sem ihatnak, azokkal az arany és ezüst tárgyakkal sem ékesíthetik magukat, melyeket az antisemitismus közlegé- nyei az utcái kravalloknál raboltak. Ámde, mit ér az antisemi- tismus, ha haszonnal nem jár? Semmit.

Muszáj tehát más uton gyümölcsözővé tenni a »szent el- vekeket.« A muzska rubelről, már alkalmunk volt szólni. És most ismétljük, hogy van tudomásunk arról, miszerint egy budapesti antisemita vezér, pénzt kapott olyan hely- ről, a hol igen szívesen látják Magyarország belbé- kéjének megzavarását. Vannak levelek kezeink között, melyeket bizalmas tartalmuknál fogva, közzé tenni nem lehet

beolvasztó erőre, tessék oly általános népműveltségre szert tenni, mint a német nemzet, ti különféle keleti nemze- tek, magyar, lengyel orosz, s ez a »kérdés« is, mint ott, époly békésen, minden kényszer, minden félszeg beavatkozás, minden baj nélkül szép csendesen és a haza javára fog megoldódni.

De igaz, Lazarusról a filehnei lengyel-zsidóról akartam szólni.

Lazarus 1860-ban neveztetett ki a bécsi egyetemen a bölcsészeti rendes tanárának. 1868-ban a porosz kormány a berlini felsőbb hadi akadémia rendes tanárának nevezte ki, (ily állásban, tisztán katonai főtanodánál ő volt északi-Né- metországban az első hitsorsos). A nagyhirű bölcsész, ki egy- szersmind (Steinthal berlini, szintén zsidó vallásu egyetemi ta- nárral együtt) 23 év óta szerkesztője s kiadója a jeles »Zeit- schrift für Philosophie und Völkerpsychologie« című szakfolyó- iratnak, ez időszertint a berlini egyetemen tiszteletbeli ren- des tanár (Professor honorarius). Mint annak idején említém is, Lazarus Móriczot tanártársai Bernben daczára annak, hogy alig működött ott három év óta, egy hangulag megvá- lasztották 1863-ban rektornak. November 14-én történt ünne- pélyes beigtatása a berni egyetemi épület aulájában, s akkor tartotta velős székfoglaló értekezését »Über die Ideen der Ge- schichte«, mely azóta több kiadásban megjelent könyv alakjában is. Nem akarom itt Lazarus nagyszerű bölcsész-iro- dolmi munkáit felsorolni, melyek őt korunk legnagyobb gondolkozói sorába emelik, de ott nem tarthatom mellő- zendőnek, mily buzgó zsidó az érdemesült tanár és egykori rektor. Hiszen a lipcei és augsburgi első és második zsidó zsinatnak is ő volt lelkes elnöke, (1869—71.) és most is a »Deutsch-israelitischen-Gemeindebund« egyik legmunkásabb elnökségi tagja Berlinben.

A harmadik a jeles triászban, Büdinger Miksa, kiről osztrák cikkemben szintén szoltam röviden, a történeti rás

de a melyek minden kétséget kizárólag bizonyítják, hogy az antisemita főzinkosok nem dolgoznak ingyen s ha mégis akadna közöttük valaki, a ki a nagy dobot üti, a nélkül hogy eddig a rubel támogatását élvezte volna, akkor ezt a szegény ördögöt egyszerűen megcsalták.

A Függelenség, mely keletkezése óta a törvényes hat perczeten kezdve egészen a nem törvényes kilenczven perczeten minden nemű pumpolási műtétet megkísérlett, most abban a helyzetben van, hogy nemcsak a szedőket fizetheti, hanem munkatársainak is juttat borraivalókat. Honnan ez a csodálatos tünemény? Bizonyára nem az előfizetők szaporodásából. A Függelenség előfizetői ellenkezőleg megfogytak csak egyes-árusítása vett nagyobb lendületet; de erre napilapot alapítani nem lehet, ezt tudja mindenki. Az egyesárusítás ép olyan változatos mint a közönség szeszélye, és ha egy nap dúsan jövődélmez, másnap a nyereményt felemésztheti.

A Függelenség más forrásból, nem a közönség támogatásának tiszta forrásából, hanem Muszkaországból meríti azt az anyagi erőt, a mely fentartja és mozgatja. Nem kell tehát csodálkozni, ha ilyen jelenségek mellett akadnak politikusok, kiket a sajtószabadság körül észlelt visszaélések hazafi as aggodalommal töltenek el. Nem szabad engedni, hogy a legmagasabb eszmék hazafiatlan kufárkodások eszközévé aljasodjanak, meg kell akadályozni, hogy a sajtószabadság továbbra is hazaelenes üzelmek védpajzsa legyen.

Argus.

A szombathelyi antisemita tüntetések.

Szombathely, 1883. aug. 22-én. Az egy év óta szerte az országban büntetlenül folytatott antisemita bujtogatások végre nálunk is meghozták gyümölcsüket. Itt is fordultak elő a mult héten ablakbeverések, tüntetések és verekedések. A közbiztonság s a személyi szabadság szomorú lábón állott; fegyveres örök jártak az utcákon feltűzött szuronyokkal és az embert minden másra emlékeztették, csak oly államra nem, melyben jogegyenlőség, vallásszabadság, egyetértés és társadalmi béke honol. Az ember alig mehetett az utcán vagy nyilvános helyre a nélkül, hogy hitvány suhanczok által való inzultálásoknak kitéve ne lett volna. Minduntalan felhangzottak azon dicsők nevei, a kiknek szellemében e gaszágok törté-

terén jeleskedett. Ez tiszta német ember s Kasselben született (1829.) Már 23 éves korában lett a marburgi egyetemen a történelem magán tanára. Majd Bécsben folytatta szakbúvárlatait. 1861-ben az általános történelem rendes tanára lett a zürichi egyetemen, s ez állásában 11 évig működött. Addig példátlan dolog volt, hogy valakit, ki, mint Büdinger az egyetemen csak két év óta fungál, ki ahhoz téve még oly fiatal, (akkor alig volt 35 éves) megválaszták a zürichi egyetem rektorának, a mi Büdingerrel történt meg 1863-ban, s ez mutatja, mily becsülésre tudott rövid időn szert tenni. Nem hisszük, hogy egyhamar még egy másik 35 éves rector magnificus volna található. Büdingert 1874-ben a bécsi egyetem rendes tanárának nevezték ki, hol néhány év előtt a dékáni méltóságot viselte a bölcsészeti fakultáson. E kitűnő hitsorsosunk még ma is működik, (mint tanárvizsgáló bizottsági tag is) a világ leglátogatottabb egyetemének emez egyik tagadhatatlanul legfontosabb tanszékén, a világtörténelmén. Kolosszalis munkásságra mutató irói működését itt mellőznöm kell, de két művénél mégis kivételt teszek, az első az, hol könyörtelenül lerántotta az ő cseh ugynevezett »Königinhof-kézirat« állítólagos valóságáról az álarczot (a csehek nagy bosszankodására, kik valósággal fel akarták ezzel »ültetni« a világot), a másik pedig »Egyptische Einwirkungen auf hebräische Kultur«, mert abból látszik, mennyire érdeklik a nagy történettudóst a zsidó fujának s hitének történetére vonatkozó kérdések is.

De a nevezett három kiváló hitrokonunkon kívül is mindig nagy számmal voltak zsidóhitű egyetemi tanárok Svájcban, és e tekintetben a kis köztársaság a szabadelvűség élén járt mindig. S kell-e erre csattanósabb példa, mint az az egy, hogy már 1861-ben volt a berni egyetemen négy rendes tanár? Ima még csak egészen röviden néhány adat: a zürichi egyetem rendes tanárai közt ma működnek dr. Hermann s dr. Meyer hitsorsosaink; ezenfelül még

nek; itt is, ott is halható volt Istóczy, Verhovay, sőt nem tudni mi okból, Pazmándy neve is.

A rendőrség kijelenté, hogy a rendet fentartani immár nem képes. Ennek folytán a város rendkívüli közgyűlést tartott, melyen egyelőre csak a megyei rendőrség igénybe vételét határozta el. Nem hagyhatom említés nélkül a gyűlésen lefolyt eseményeket sem. Különösen Rusa, Balogh és Lünker felszólalásáról akarok megemlékezni.

Rusa Kálmán, egyike azon egyéneknek, kik csupán azért antisemitáskodnak, mert máshoz nem értenek, azt indítványozta, mikép »egy henezegő és provokáló népfaj érdekében nem találja szükségesnek a rendőrségi közbelépést, hanem ha van baj, hát maguk csinálták, ám védjék magukat most.« Nem szükséges mondanom, hogy Szombathely városának tanácsa ezt a város reputációját sértő, piszkos nyilatkozatot nem hagyta szó nélkül. A tanács egyik derék tagja, Balogh Gyula, a »Vármegyei Lapoknak« általános köztisztelőnek örvendő derék szerkesztője mondott hangulatteljes, magas műveltségű, intelligens emberhez illő beszédet, melyben kijelenti, hogy a város, a megye és a haza becsülete érdekében kívánja a szükséges intézkedéseket, de kívánja azért is, mert jogállamban élünk, hol minden honpolgár érdeke kell, hogy megóvassék és a rend és közbiztonság fentartassék. Majd Jünker Gusztáv ügyvéd beszélt szellemesen a társadalmi rend és béke érdekében és kellő alpjára redukálván Rusa beszédjét kijelenté, hogy az nem egyéb, mint »szabadalom a tüntetők, zavargók és rablók részére, a mi ellen ő, hogy e helyen megadassék, tiltakozik.« . . .

Ezek után perszenem is voltak nagyobb kihágások, csak ablakbetörések és tüntetések, éjjeli csoportosulások és kiabálások, de ezeket is igyekezett elnyomni a rendőrség. Sajnálatlaltal kell azonban konstatálnom és egyszersmind a felsőbb hatóság figyelmébe ajánlanom, hogy e zavargásokban Sarkady Elemér, a »Dunántúl« című függetlenségi lapnak szerkesztője is részt vett, a mennyiben egy polgárt nyilvánosan provokált és a rendőrbiztossal is összekocczant. Szép jelenet! Azt, a ki a testvériség, szabadság és egyenlőség eszméit hirdeti, oly csoportban látni, melyet a főispán alábbi beszédje eléggé jellemez. Csodálom, hogy a függetlenségi párt ezt az embert tovább tűri abban az állásban, melyet most elfoglal.

Végül legyen szabad Radó Kálmán, Vas megye főispánjának a tegnapi megyegyűlés alkalmával elmondott beszédét, melyben az antisemitismus és az antisemita zavargásokról nyilatkozik, itt közölnöm. »Mint e megye főispánja — szölt — szükségesnek találom kijelenteni és bizton hiszem, hogy e megye minden tisztességes és intelligens embere velem

egy rendkívüli tanár s két magántanár; ugyancsak Zürichben a világhírű s sok magyar technikus által is látogatott műegyetemen mint rendes tanár dr. Lunge, a jelenkori legjelesebb technológusok egyike. Bernben rendes tanári széken találjuk dr. Stern Alfréd-et, a derék irodalomtörténészt, Milton életének ismeretes szerzőjét. Ugyancsak a berni egyetemen már a 60-as években dr. Munk nemcsak rendes tanár volt az orvosi karnál, hanem 1860-ban nagy fizetésfölemeléssel a berni poliklinika igazgatója is lett. Sőt a genfi francia tannyelvű egyetemen is több hitsorsost találunk, mint tanárt, s a mi a legérdekesebb, az ottani zsidóközség érdemdús s tudós rabbija egyszersmind az egyetem rendes tanára (a német nyelvészetre); ez dr. Wertheimer, a francia becsületrend lovagja. Ugyanott rendes tanárok még: dr. Schiff (kiről olasz cikkemben szöltam) az élettanra és dr. Krauss a német irodalomra.

Egyébiránt a derék Svájc más tekintetben is a legszabadelvűbb országok közé tartozik ma már minden irányban, s így a zsidók egyenjogusítása terén is. A szövetség hadseregében már szintén fel-feltűnedeznek magasabb állású zsidó tiszték; már 1857-ben volt a svájcezi tiszték között több zsidó hitű kapitány (s egy, ha jól tudjuk, most már alezredes), a zsinagógák folyton szaporodnak s építésükre pénzzel hozzájárultak örömet az illető városok hatóságai. Nagyobb községek vannak ma már Zürich, Basel, Bern, Genf, Lausanne, Chaux de Fonds, Le Locle, St. Gallen s Winterthur városokban. A törvényhozó testületek tagjai közt is találunk már hitsorsosokat eltűnő csekély számuk daczára. Így például 1875-ben Wolf György ottani derék és tisztelt könyvnyomdász, beválasztották a bási »Nagy tanács« (Grosse Rath von Basel) tagjának.

